

Z dziejów Diecezji Katowickiej na łamach Śląskiego Kalendarza Katolickiego „Z tej ziemi”

Każdy Kościół lokalny ma swoją historię i specyfikę. Podobnie ma to miejsce w przypadku diecezji katowickiej obejmującej większą część aglomeracji górnośląskiej. Diecezja została utworzona w 1925 roku na mocy bulli *Vixdum Poloniae Unitas*. Po ogłoszeniu bulli *Totus Tuus Poloniae Populus* w 1992 roku została utworzona metropolia katowicka, do której należą: archidiecezja katowicka, oraz diecezje gliwicka i opolska.

Przedmiotem tego artykułu jest Śląski Kalendarz Katolicki „Z tej ziemi”. Jest to periodyk wychodzący w archidiecezji katowickiej i wydawany przez wydawnictwo „Księgarnia Św. Jacka”. Pierwszy tom prezentowanego rocznika ukazał się na przełomie 1983 i 1984 roku jako kontynuacja tradycji wydawniczej na tym terenie zapoczątkowanej w czasach zaborów. Śląsk należał wówczas do państwa pruskiego. Mimo tego w XIX i XX wieku ukazywało się wiele kalendarzy książkowych w języku polskim. Wiele z nich było wydawała oficyna wydawnicza Karola Miarki w Mikołowie.

Celem prezentowanego materiału jest ukazanie bogactwa informacji dotyczącej dziejów diecezji katowickiej, jaki można znaleźć na łamach wspomnianego periodyku. Jednym z założeń prezentowanego rocznika jest przedstawienie dziejów diecezji katowickiej. Twórcy rocznika bowiem wyszli z założenia, że „trudno nie kochać ojczyzny, nie kochając ziemi «skąd nasz ród»”. Stąd też można znaleźć tu wiele ma-

DANIEL SZLACHTA – ur. w 1984 roku w Leżajsku. Absolwent Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, gdzie obronił magisterium z teologii na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem ks. prof. Jana Walkusza. Obecnie doktorant Instytutu Historii Kościoła i Patrologii KUL JP2. Przygotowuje pracę poświęconą pielgrzymkom do Piekar Śląskich. Główne zainteresowania: historia Kościoła na Górnym Śląsku; biografistyka. Adres e-mail: concordiaknurow@wp.pl

teriału poświęconego dzieciom diecezji katowickiej i ważnych wydarzeń z tym związanych¹.

Prezentowany materiał składa się z czterech części. W pierwszej z nich ma miejsce krótka prezentacja dziejów Kościoła przed utworzeniem diecezji katowickiej. Druga część przedstawia dzieje diecezji katowickiej i ważniejsze wydarzenia związane z funkcjonowaniem diecezji. W trzeciej części jest mowa o instytucjach diecezjalnych diecezji katowickiej, a czwarta część zawiera opis działalności wybranych zakonów i zgromadzeń zakonnych. W tej części zostały opisane zakony opisane w omawianym periodyku.

Autorami artykułów są księża diecezji katowickiej. Wielu z nich jest fachowcami w swojej tematyce. Wśród nich należy wymienić takie nazwiska jak: ks. prof. Janusz Wycisło, ks. prof. Jan Górecki i ks. prof. Jerzy Myszor. Poza tym wśród autorów znajdują się osoby pracujące w instytucjach opisywanych na łamach kalendarza. Taka sytuacja ma miejsce w przypadku seminarium duchownego (na ten temat pisał ks. Stefan Cichy, który w latach 1978 – 1992 był jego rektorem), domu rekolekcyjnego w Kokoszycach (o tym pisał ks. Zenon Drożdż będący rekolekcjonistą tego domu w latach 1990 – 1997. Obecnie proboszcz parafii św. Józefa Robotnika w Katowicach Józefowcu), Caritas Diecezjalnej (tu autorem był wieloletni dyrektor ks. Marian Malcher).

1. Sytuacja na Górnym Śląsku przed utworzeniem diecezji

W Kalendarzu „Z tej ziemi” można znaleźć bardzo dużo materiału poświęconego historii Kościoła na Górnym Śląsku. Szczególnie dużo materiału dotyczy tematyki przyłączenia tego regionu do Polski. W tomie na rok 1985 została opublikowana kronika historii regionu, a w późniejszych tomach jest opis szczegółowych wydarzeń historycznych i społecznych, mających znaczenie w dziejach Kościoła na Górnym Śląsku².

Historia tego regionu jest bardzo interesująca, ponieważ Górny Śląsk jest położony na pograniczu Śląska i Małopolski. Dlatego też dzieje regionu są burzliwe, co też miało wpływ na rozwój tutejszego Kościoła. Od około 990 roku dzięki staraniom Mieszka I Śląsk należał do państwa Polan; Mieszko odebrał to terytorium władcom czeskim. Pod względem kościelnym ziemie śląskie należały do diecezji ratybońskiej i praskiej.

¹ Słowo do czytelnika, *Z tej ziemi. Śląski Kalendarz Katolicki na rok 1984* (SK), 3.

² J. PLUTA, *Kalendarium ważniejszych wydarzeń*, SK 1985, 220 - 233.

Taki stan rzeczy trwał do roku 1000, kiedy została utworzona diecezja z siedzibą we Wrocławiu, która do XIV wieku wchodziła w skład metropolii gnieźnieńskiej (formalnie została z niej wyłączona dopiero w 1821 roku). Wyjątkiem były dekanaty bytomski i oświęcimski (do 1350 w skład dekanatu oświęcimskiego roku wchodziła Pszczyzna. Później został utworzony dekanat pszczyński), które do 1821 roku należały do diecezji krakowskiej³.

Po śmierci Mieszka II miały miejsce wybuchy reakcji pogańskiej i najazd Brzetysława, który dokonał zniszczenia katedry we Wrocławiu. Biskupstwo w tym miejscu odnowił Kazimierz Odnowiciel w 1046 roku. Wtedy też powstały pierwsze parafie⁴.

W 1138 roku doszło do rozbicia dzielnicowego. Śląsk początkowo wszedł w skład dzielnic senioralnej. Jako najstarszy miał nią zarządzać Władysław Wygnaniec, który został zmuszony do opuszczenia rodzinnej ziemi. W 1202 roku władzę na tym terenie objęli jego synowie: Bolesław Wysoki (Śląsk Dolny i Środkowy) i Mieszko Płatonogi (księstwo opolsko-raciborskie). Jak się okazało, nie był to koniec konfliktów, co powodowało dalszy podział Śląska (w skład którego w 1330 roku wchodziło 18 księstw). Mimo walk o władzę książęta byli związani z Kościołem, co przyczyniało się do rozwoju sieci parafialnej na tym terenie. Rozległość diecezji spowodowała jej podział na archidiaconaty (Głogów, Legnica, Wrocław i Opole) i archiprezbiteraty (jako pierwszy powstał archiprezbiterat głogowski). Tutaj też swoją działalność prowadzili w tym czasie św. Jadwiga Śląska i św. Jacek. Początek XIV wieku nie był korzystny dla Śląska, ponieważ książęta śląscy składali hołd królowi czeskiemu Janowi Luksemburczykowi, który ostatecznie zagarnął te tereny w 1335 roku. Ostateczne zrzeczenie się Śląska przez Kazimierza

³ K. KOZIELSKI, *Jak Śląsk dostał się pod panowanie pruskie*, SK 1992, 193-196; J. KOPIEC, *Kościół śląski w swoim Millenium*, Opole 2000, 13-17, 21; A. BARCIAK, *Zarys dziejów organizacji kościelnej na Górnym Śląsku*, w: *Metropolia katowicka - górnośląska. Dziedzictwo historii. Wyzwania wobec przyszłości*, red. W. Świątkiewicz – J. Wycisło, Katowice 1994, 131-132; J. MANDZIUK, *Historia Kościoła Katolickiego na Śląsku*, t. I, cz. I, Warszawa 2003, 41-42; J. MYSZOR, *Kościół na Górnym Śląsku. Od diecezji wrocławskiej do archidiecezji katowickiej*, Katowice 2008, 9-10; TENŻE, *Zróżnicowanie kulturowe na Górnym Śląsku i jego uwarunkowania*, w: *Tożsamość etniczno-narodowa mieszkańców Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego*, red. G. Ploch – J. Myszor – Ch. Kuciński, Münster 2008, 49-51.

⁴ J. PLUTA, *Kalendarium ważniejszych wydarzeń z historii Polski i Kościoła w Polsce z uwzględnieniem Śląska*, SK 1985, 222; J. MANDZIUK, *Historia*, t. I, cz. I, 43-55, 108-111.

Wielkiego miało miejsce w 1348 roku, kiedy został podpisany pokój w Namysłowie. Dalej jednak powstawały nowe parafie⁵.

Wiek XV nie był już tak owocny dla diecezji wrocławskiej należącej cały czas do metropolii gnieźnieńskiej. Przyczyną tego był rozwój husytyzmu, który również docierał na Śląsk. Poza tym trwały walki o przynależność państwową tego terenu. W rezultacie doszło do upadku diecezji wrocławskiej, zniszczeń dóbr kościelnych i rozprzestrzeniania się idei husytyzmu na tym terenie. Miało to skutki także i później – XVI wiek jest początkiem reformacji⁶.

W wieku XVIII na tym terenie toczyły się wojny austriacko-pruskie (w latach 1740 – 1742, 1744 – 1745, 1756 – 1763), co miało wpływ na przynależność państwową Śląska wchodzącego odtąd w skład państwa pruskiego. Przy Austrii pozostał jedynie Śląsk Cieszyński. Dlatego też dla tego terenu w 1770 roku powstał wikariat generalny z siedzibą w Cieszynie. W 1810 roku został podpisany edykt sekularyzacyjny, który przyczynił się do kasaty klasztorów na tym terenie. Oprócz tego do zaboru pruskiego został przyłączony „Nowy Śląsk” (księstwo siewierskie, dekanaty lelowski i siewierski), który w 1807 roku został przyłączony do Księstwa Warszawskiego. Ostatecznie wspomniane tereny weszły w skład diecezji krakowskiej w zamian za dekanaty pszczyński i bytomski (w skład obu dekanatów wchodziły 34 parafie). Zostało to potwierdzone na mocy bulli *De salute animarum*, która też wyłączyła diecezję wrocławską z metropolii gnieźnieńskiej. Obszar ten zamieszkiwała ludność mówiąca w języku polskim. Wpływy niemieckie zaczęły dawać o sobie znać w drugiej połowie XIX wieku. Ten stan rzeczy trwał do pierwszej wojny światowej⁷.

Niemalży wpływ na przeszłość Górnego Śląska miał też rozwój przemysłu. Jego początki datują się na przełom XVIII i XIX wieku. Według abpa Damiana Zimonia katolicyzm śląski na tym terenie ma wymiar

⁵ J. PLUTA, *Kalendarium*, 227-228, 232; M. SZOLTYSEK, *Górny Śląsk. Przewodnik po regionie*, Bielsko Biala 2005, 42-46; J. KOPIEC, *Kościół śląski*, 11.13-17.21; A. BARCIAK, *Zarys dziejów*, 131-132; J. MANDZIUK, *Historia*, t. I, cz. I, 93-96, 156, 220-226; J. BAHLCKE, *Śląsk i Ślązacy*, Wrocław 2001, 26-27. 418.

⁶ J. MANDZIUK, *Historia*, t. I, cz. III, 88-99.

⁷ J. PLUTA, *Kalendarium*, 227; KOZIELSKI, *Jak Śląsk*, 193-196; A. BARCIAK, *Zarys dziejów*, 131-132; J. MANDZIUK, *Historia*, t. III, cz. I, 24-33, 60-65, 314-322, 369-370; J. MYSZOR, *Kościół*, 14-17; TENŻE, *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821 – 1914*, Katowice 1991, 7-11, 25; H. OLSZAR, *Duchowieństwo diecezji śląskiej (katowickiej) w II Rzeczypospolitej*, Katowice 2000, 22-23.

społeczny, ponieważ miejscowe duchowieństwo dostrzegało problemy robotników i wspierało ich akcjami duszpasterskimi. Była to działalność charytatywna i wcielanie w życie katolickiej nauki społecznej. Głosił ją w 1849 roku bp Maksymilian Ketteler. W rezultacie powstawały liczne stowarzyszenia robotnicze, mimo obowiązywania ustawy antysocjalistycznej, zniesionej w 1890 roku. Ważną rolę dla ich działalności odegrała także encyklika Leona XIII *Rerum novarum*, którą w swojej oficynie wydawniczej wydał Karol Miarka. W tym czasie miała też miejsce działalność trzeźwościowa ks. Jana Ficka w Piekarach Śląskich⁸.

W kalendarzu „Z tej ziemi” można znaleźć bardzo dużo materiału poświęconego historii Kościoła na Górnym Śląsku. Szczególnie dużo materiału dotyczy tematyki przyłączenia tego regionu do Polski. W tomie na rok 1985 została opublikowana kronika historii regionu, a w późniejszych tomach jest opis poszczególnych wydarzeń historycznych i społecznych, mających znaczenie w dziejach Kościoła na Górnym Śląsku⁹.

Dużo artykułów opisuje dzieje tego regionu w XIX i XX wieku. Był to czas przełomowy z powodu rozwoju przemysłu. Jego inicjatorami pod koniec wieku XVIII byli Fryderyk Antoni von Heinitz i Fryderyk Wilhelm von Reden. Podjęli oni inicjatywę tworzenia pierwszych kopalń, w których pierwsza maszyna parowa pojawiła się w 1788 roku. Cztery lata później została rozpoczęta budowa Kanału Kłodnickiego¹⁰.

Ślązacy nie mieli łatwego życia, ponieważ czuli się dyskryminowani. Jednym z przejawów dyskryminacji było pozbawienie ich możliwości kształcenia się. Oprócz tego robotnicy byli poniżani (czego przejawem były małe zarobki i mieszkanie w urągających godności wa-

⁸ *Ciągle tonę i chwytam Jezusa. Z arcybiskupem Damianem Zimoniem rozmawiają A. Petrowa Wasilewicz i ks. J. Szymik*, Katowice 2002, 7, 50; Relacja arcybiskupa Damiana Zimonia z dnia 12 grudnia 2013 roku (w zbiorach autora); J. MYSZOR, *Tradycje duszpasterstwa robotniczego na Górnym Śląsku w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, SK 1988, 50-53; E. SZCZOTOK, *Kościół a kwestia robotnicza*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” (ŚSHT) 14 (1981), 184-186; E. BALAWAJDER, *Wojciech Korfanty. Myśl katolicko-społeczna i działalność*, Katowice 2001, 59.

⁹ J. PLUTA, *Kalendarium*, 220-233.

¹⁰ E. WIECZOREK, *Gdy Górny Śląsk był drugą Anglią*, SK 2003, 185-191; A.M. LESZCZYŃSCY, *Najważniejsze wydarzenia w historii Polski i świata*, Poznań 2005, 84; M. CZAPLIŃSKI – E. KASZUBA – G. WAŚ – R. ŻERELIK, *Historia Śląska*, Wrocław 2007, 256, 294-303; B. WIDUCH, *Powstanie hut żelaza na Górnym Śląsku*, w: *U przemysłowych źródeł kultury. Z dziejów Chorzowa i Górnego Śląska w XIX i XX wieku*, red. J. Kurek, Chorzów 2004, 13-14, 18-19; A. FARUGA, *Narodowość Śląska w trójkącie narodów*, Zabrze 2007, 34-55.

runkach). Stąd też nie było rodzimej inteligencji z wyjątkiem księży, przez co duchowieństwo miało wpływ na postawę miejscowej ludności. W 1867 roku z inicjatywy proboszcza bytomskiego ks. Józefa Szafranka powstała pierwsza szkoła średnia. Miało to wpływ na pobudzenie świadomości narodowej, a skutkiem tego były starania o przyłączenie Śląska do Polski mimo zakazu używania języka polskiego¹¹.

Przy parafiach powstawały związki katolickie. Jako pierwsze w 1869 roku powstało kasyno w Królewskiej Hucie (dzisiejszy Chorzów). Jego założycielami byli Karol Miarka i Juliusz Ligoń. Powstawały również związki o charakterze publicznym (jak Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”), bractwa trzeźwościowe, towarzystwa (Towarzystwo Alojzjańskie) i stowarzyszenia wspierające robotników (jak „Związek Wzajemnej Pomocy Chrześcijańskich Robotników Górnośląskich”)¹².

Niemale znaczenie miała też działalność trzeźwościowa zapoczątkowana przez ks. Jana Ficka w Piekarach Śląskich. Według Konstantego Prusa przyczyna rozwoju plagi pijaństwa leżała po stronie zniemczonej szlachty, która dbała o swoje interesy przez rozpijanie ludności. Gorzelnie i browary powstawały jak grzyby po deszczu. Pierwsze próby działalności antyalkoholowej miały miejsce w 1815 roku, kiedy został ogłoszony zakaz stawiania straganów z alkoholem przed kościołami.

¹¹ *Ciągle tonę*, 22; J. WYCISŁO, *U źródeł robotniczej Solidarności*, SK 1989, 129-133; J. MYSZOR, *Stosunek duchowieństwa parafialnego do idei związkowej na przykładzie powstania i rozwoju Konferencji św. Wincentego a Paulo w diecezji wrocławskiej 1848 – 1911*, w: *Duchowieństwo śląskie wobec przemian społeczno-kulturalnych w XIX i I połowie XX wieku. Materiały sesji historycznej zorganizowanej w Warszawie 7 XI 1995 roku*, red. W. Musialik – J. Myszor, Warszawa 1995, 36; J. WYCISŁO, *Poszukiwanie motywu doktrynalnej walki o język polski na Górnym Śląsku w II połowie XIX wieku*, ŚSHT 22 (1989), 81-96; E. BALAWAJDER, *Wojciech Korfanty*, 28-29; J. MANDZIUK, *Historia*, t. III, cz. II, 32-38; M. CZAPLIŃSKI – E. KASZUBA – G. WAŚ – R. ŻERELIK, *Historia Śląska*, 327, 334-336, 342-344; J. BAHLCKE, *Śląsk*, 125-130; B. WIDUCH, *Powstanie hut*, w: *U przemysłowych źródeł kultury*, 11-24; *Kościół lokalny. Z arcybiskupem Damianem Zimoniem rozmawiają M. Cholewa i K. Pek*, „Pastores” 3 (2000) 8, 76-77; Relacja arcybiskupa Damiana Zimonia.

¹² J. WYCISŁO, *U źródeł*, 129-133; TENŻE, *Z tradycji związkowej na Śląsku*, SK 1990, 158-159; J. GÓRECKI, *Religijność Karola Miarki*, SK 2010, 59-63; TENŻE, *Teoria mutualizmu a katolicka działalność społeczna na Górnym Śląsku w II połowie XIX wieku*, ŚSHT 22 (1989), 97-111; TENŻE, *O kasynie polsko-katolickim w Królewskiej Hucie*, SK 1991, 157-160; L. KRZYŻANOWSKI, *Chrześcijańskie związki zawodowe w XIX i XX wieku na Górnym Śląsku*, ŚSHT 35 (2002) 2, 390-405; E. BALAWAJDER, *Wojciech Korfanty*, 81; J. MYSZOR, *Duszpasterstwo*, 176-189; M. PATER, *Polskie dążenia narodowe na Górnym Śląsku (1891 – 1914)*, Wrocław 1998, 21-74.

Jednak dopiero działalność ks. Ficka przyniosła owoce, ponieważ ludzie wstępowali licznie do Towarzystwa Trzeźwości i składali przyrzeczenia abstynenckie. Fala entuzjazmu później zaczęła opadać, czego przyczyną była m.in. epidemia tyfusu. Wódka była wtedy używana jako lekarstwo. Powrót do walki z pijaństwem nastąpił w 1900 roku, kiedy na nowo powstało Towarzystwo Wstrzemięźliwości. W tym samym czasie powstała pijalnia napojów bezalkoholowych w Bytomiu i sanatorium odwykowe dla ludzi uzależnionych w Miechowicach. Później działalność tą prowadzili księża: Jan Kapica z Tychów i bł. Józef Czempiel z Wielkich Hajduk (dziś Chorzów Batory)¹³.

Na Górnym Śląsku była również prowadzona działalność wydawnicza. Najpopularniejszym pismem polskim w XIX wieku był „Katolik” wydawany w oficynie Karola Miarki w Mikołowie. Ukazywały się też liczne druki, w tym kalendarze książkowe, modlitewniki i śpiewniki. Najpopularniejszym modlitewnikiem był wydawany od 1849 roku Śpiewnik Karola Piekoszewskiego, młynarza z Kamienia. O jego popularności świadczy to, że ukazało się kilkanaście jego wydań. Najbardziej znanym modlitewnikiem jest *Droga do nieba* wydana po raz pierwszy z inicjatywy ks. Ludwika Skowronka z Bogucic. Modlitewnik ten jest używany do dnia dzisiejszego w diecezji gliwickiej i opolskiej¹⁴.

Inaczej wyglądały dzieje Śląska Cieszyńskiego i Zaolzia. Przyczyną tego stanu rzeczy była przynależność tego terenu do Austrii. Księstwo cieszyńskie powstało już w okresie rozbicia dzielnicowego. Wielką rolę w dziejach tego regionu odegrali jezuiti, którzy do Cieszyna przybyli w 1670 roku, wybudowali kościół (w 1674 roku), kolegium oraz gimnazjum (w 1676 roku). Prowadzili również działalność rekolekcyjną i misyjną. Na tym polu zasłużył się w sposób szczególny o. Leonard Tempes SJ. W latach 1773-1814 nie było jezuitów wskutek kasaty zakonu. Na nowo swoją działalność na tym terenie zakon rozpoczął w 1885 roku. Wtedy został wybudowany nowy kościół Najświętszego Serca Pana Je-

¹³ W. ŚLĘZAK, *Ruch trzeźwościowy na Śląsku*, SK 1988, 119-123; J. WYCISŁO, *W kręgu sanktuarium maryjnego w Piekarach Śląskich*, Katowice 1997, 18-25; TENŻE, *Ks. Jan Alojzy Fick. Zarys działalności religijno-społecznej*, Katowice 1992, 33-50; J. MY-SZOR, *Duszpasterstwo*, 189-204; TENŻE, *Ruch trzeźwości na Górnym Śląsku w latach 1844 – 1914*, ŚSHT 14 (1981), 219-237; J. MANDZIUK, *Historia*, t. III, cz. II, 399-406.

¹⁴ J. WYCISŁO, *Śpiewnik młynarza Piekoszewskiego*, SK 1991, 177-180; *Ciągle tonę*, 20; K. WORBS, *Droga do nieba ks. Ludwika Skowronka – modlitewnik powstały w Bogucicach*, w: *Parafia Bogucicka. Tradycja i współczesność. Księga jubileuszowa*, red. W. Światkiewicz – J. Wycisło, Katowice 2000, 154-160.

zusa poświęcony przez kard. Jerzego Koppa w 1894 roku. Po pierwszej wojnie światowej obszar ten został przyłączony do Czechosłowacji i powstała samodzielna parafia. Po drugiej wojnie światowej klasztor jezuitów został skasowany. Zakonnicy objęli swoją parafię na nowo po „aksamitnej rewolucji”¹⁵.

2. Diecezja Katowicka

Wydarzenia po pierwszej wojnie światowej przyczyniły się także do zmiany sytuacji Kościoła na tym terenie. Uczestnicy konferencji pokojowej w Paryżu postanowili, że na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach odbędzie się plebiscyt. W Bytomiu swoją siedzibę miał Komisariat Plebiscytowy. Jego siedzibą był Hotel „Lomnitz” (budynek nie istnieje, ponieważ spłonął po drugiej wojnie światowej). Przed plebiscytem miały miejsce dwa powstania śląskie (w 1919 i 1920 roku), dzięki którym zostały utworzone Polska Organizacja Wojskowa i mieszana policja polsko-niemiecka. Plebiscyt miał miejsce 20 marca 1921 roku, a jego wynik był niekorzystny dla Polaków (59,6% głosowało za Niemcami, za Polską opowiedziało się 40,4%). Rezultatem plebiscytu był wybuch trzeciego powstania śląskiego, co nastąpiło w nocy z 2 na 3 maja 1921 roku. W rezultacie Rada Ambasadorów zdecydowała o podziale Górnego Śląska. Wkroczenie wojsk polskich miało miejsce 15 czerwca 1922 roku. Obszar ten wówczas należał do diecezji wrocławskiej. Jej ordynariuszem był wtedy kard. Adolf Bertram, który w 1921 roku utworzył delegaturę na tym terenie. Delegatem został ks. Jan Kapica z Tychów¹⁶.

¹⁵ L. ROSNER, *Kościół za Odrą*, SK 1992, 222-225; F. MAROŃ, *Dzieje ośrodków kultury religijnego na Śląsku Cieszyńskim*, ŚSHT 8 (1975), 79-80; J. KIEDOS, *Jezuici i ich udział w katolickiej reformie kościelnej na Śląsku Cieszyńskim w XVII i XVIII wieku*, ŚSHT 23/24 (1990/1991), 247-254; K. TOMECKI, *Organizacja kościelna na Śląsku Austriackim*, ŚSHT 27/28 (1994/1995), 431-433; Z. LEC, *Placówki jezuickie na Śląsku do kasaty zakonu*, w: *Miejsce i rola Kościoła w dziejach Śląska*, red. K. Matwijowski, Wrocław 2001, 91; S. KAISER, *Cieszyn i Śląsk Cieszyński – wprowadzenie*, w: *Tożsamość etniczno-narodowa*, 148-151; H. RUSEK, *Tradycje i współczesne konsekwencje wielokulturowości Śląska Cieszyńskiego*, w: *Tożsamość etniczno-narodowa*, 164-167; *Skowronek Ludwik*, w: *Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej*, red. J. Myszor, Katowice 2009 (SBK), 359.

¹⁶ *Jak rodziła się polska tożsamość na Górnym Śląsku? O powstaniach śląskich z drem Lechem Krzyżanowskim, historykiem z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach rozmowa A. Kuberska Bębas*, SK 2011, 75-80; J. MYSZOR, *Czy na Śląsku była potrzebna nowa diecezja*, w: *Biskup August Hlond i jego diecezja*, red. J. Myszor, Katowice

Ostatecznie diecezja katowicka powstała na mocy bulli *Vixdum Poloniae unitas* ogłoszonej 28 października 1925 roku. Nowo powstała jednostka administracyjna została włączona do metropolii krakowskiej. W jej skład weszły ziemie Górnego Śląska, które zostały przyznane Polsce, a jej granice pokrywały się z granicami województwa śląskiego. Dnia 1 grudnia 1925 roku do diecezji zostały przyłączone ziemie należące do Wikariatu Generalnego Śląska Cieszyńskiego, który został zlikwidowany¹⁷.

W momencie powstania diecezji katowickiej w jej skład weszło 18 dekanatów, 175 parafii i 4 lokalie. W diecezji pracowało 452 księży, a liczba wiernych sięgała miliona. W okresie międzywojennym zostały utworzone 22 parafie i 1 dekanat (w 1931 roku bp Adamski utworzył dekanat kochłowski). Kolejny podział sieci dekanalnej nastąpił w 1955 roku z inicjatywy wikariusza kapitulnego ks. Jana Piskorza, a pięć lat później został utworzony dekanat świętochłowski. Kolejne dekanaty powstały w latach 1969, 1970, 1979, 1984, 1987 i 1989. Stąd też na początku lat dziewięćdziesiątych do diecezji należało 43 dekanaty i 2 500 000 wiernych. Wskutek zmian administracyjnych Kościoła w Polsce diecezja katowicka utraciła 13 dekanatów. Pięć zostało włączonych do nowo utworzonej diecezji gliwickiej, a kolejne osiem weszło w skład diecezji bielsko-żywieckiej. Obecnie archidiecezja zajmuje obszar 2400 km² i liczy około 1 450 000 mieszkańców. W jej skład wchodzi obecnie 37 dekanatów i 320 parafii, w których pracuje ponad 1000 księży i zakonników¹⁸.

2013, 11-21; L. KRZYŻANOWSKI, *Polsko-niemiecka rywalizacja o Górny Śląsk (1919 – 1921) i jej oddziaływanie na kształt miejscowych stosunków wyznaniowych*, w: *Biskup August Hlond*, 22-36; H. OLSZAR, *Kościół na Śląsku w okresie republiki weimarskiej*, w: *Miejsce i rola Kościoła*, 120-124; J. MYZOR, *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999, 15-44; J. KOPIEC – J. MYZOR, *Główne problemy działalności Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku w latach 1918 – 1925*, w: *Podział Śląska w 1922 roku. Okoliczności i następstwa*, red. A. Brożek – T. Kulak, Wrocław 1996, 116-119; A. FARUGA, *Narodowość śląska*, 18.

¹⁷ A. MIRSKI, *Górny Śląsk polski*, SK 1992, 98-104; J. MYZOR, *Historia*, 15-17, 41-44; J.F. LEWANDOWSKI, *W 70. rocznicę II powstania śląskiego. Hotel Lomnitz*, SK 1990, 180-182.

¹⁸ J. MYZOR, *Historia*, 93-95.453-462; *Leksykon Kościoła katolickiego w Polsce*, red. B. Łoziński – G. Polak – M. Przeciszewski, Warszawa 2003, 60-61; zob. <http://www.archidiecezja.katowice.pl/index.php/o-archidiecezji/41-archidiecezja/archidiecezja2/1294-archidiecezja-katowicka-podstawowe-dane> [14.06.2014]. Dnia 29 listopada 2014 roku abp Wiktor Skworec ogłosił dekret o powołaniu 3 nowych dekanatów w archidiecezji katowickiej. Na mocy tego dekretu powstały dekanaty: Chorzów Ba-

Pierwszym biskupem diecezji katowickiej został August Hlond, który od 1923 roku pełnił obowiązki administratora apostolskiego polskiej części Górnego Śląska. Jako ordynariusz diecezją kierował krótko, ponieważ w 1926 roku papież mianował go arcybiskupem gnieźnieńskim i prymasem Polski. Po nim diecezję objął Arkadiusz Lisiecki, który kierował nią do 1930 roku. Zmarł w czasie przeprowadzania wizytacji w Cieszynie¹⁹.

Po śmierci bpa Lisieckiego ordynariuszem diecezji był bp Stanisław Adamski. Kierował nią w latach 1930 – 1967. On też jako pierwszy otrzymał biskupa pomocniczego. Został nim w 1934 roku bp Teofil Bromboszcz, a po jego śmierci w 1937 roku obowiązki przejął bp Juliusz Bieniek²⁰.

Obydwaj biskupi dwukrotnie zostali zmuszeni do opuszczenia diecezji katowickiej. Pierwszy raz miało to miejsce w 1941 roku. Biskupi zamieszkali wtedy na terenie Generalnej Guberni, gdzie przebywali do 1945 roku. Diecezją zarządzali wikariusze generalni: księża Franciszek Strzyż (do 1942 roku) i Franciszek Woźnica (1942 – 1945)²¹.

tory (z parafii należących do dekanatów świętochłowski i chorzowski), Katowice Piotrowice (z parafii wchodzących w skład dekanatu Katowice Panewniki) i Suszec (z parafii należących do dekanatów: pawłowickiego, pszczyńskiego i żorskiego). Nowy podział sieci dekanalnej obowiązuje od 1 stycznia 2015 roku. Zob. <http://katowice.gosc.pl/doc/2263072.Powstaja-trzy-nowe-dekanaty> [18.12.2014].

¹⁹ B. WOŹNICA, *Diecezja katowicka wczoraj i dziś*, SK 1984, 41-56; I. JAŃCZAK, *W trosce o Kościół Śląski. Życie i działalność biskupów Arkadiusza Lisieckiego i Stanisława Adamskiego*, SK 2010, 64-67; *Lisiecki Arkadiusz*, SBK, 221-222; J. MYSZOR, *Kościół*, 63; TENŻE, *Historia*, 72; H. OLSZAR, *Jedna dla wszystkich chociaż dwujęzyczna. Diecezja katowicka w II Rzeczypospolitej*, SK 1995, 87-96; TENŻE, *Duchowieństwo*, 131-136, 502-503; J. KOPIEC – J. MYSZOR, *Główne problemy*, w: *Podział Śląska w 1922 roku*, 119-124; C. RYSZKA, *Prymas ze Śląska. Sługa Boży Kardynał August Hlond (1881 – 1948)*, Katowice 2013, 60-69, 96-106.

²⁰ S. PUSTELNIK, *Powrót biskupów śląskich*, SK 2007, 33-40; JAŃCZAK, *W trosce o Kościół Śląski*; A. GRAJEWSKI, *Adamski Stanisław*, w: *Leksykon Duchowieństwa Represjonowanego w PRL-u w latach 1945 – 1989. Pomordowani – więzieni – wygnani*, red. J. Myszor (LDR), Warszawa 2002, 3-6; *Adamski Stanisław*, SBK, 3-5; *Bieniek Juliusz*, SBK, 22; *Bromboszcz Teofil*, SBK, 36; J. MYSZOR, *Adamski Stanisław*, w: *Słownik Biograficzny Katolickiego Duchowieństwa Śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996 (SBKD), 6-11; S. SZYMECKI – R. RAK, *Biskup Stanisław Adamski jakiego nie znamy*, Katowice 2003, 62-63; J. MYSZOR, *Kościół*, 78.

²¹ J. URBACZKA, *Jak było w Istebnej*, SK 1989, 216-217; J. MYSZOR, *Kościół*, 83; TENŻE, *Stosunki Kościół - państwo okupacyjne w diecezji katowickiej 1939 – 1945*, Katowice 2010, 87-92; TENŻE, *Strzyż (Strzyz) Franciszek (Franz)*, SBKD, 403-404; TENŻE, *Woźnica (Woznica) Franciszek (Franz)*, SBKD, 469-471; *Strzyż (Strzyz) Franciszek*, SBK,

W kalendarzu „Z tej ziemi” można znaleźć opis drugiego wygnania biskupów, które miało miejsce w latach 1952-1956. Przyczyną opuszczenia diecezji przez biskupów było ich upominanie się o katechizację w szkołach. Jako pierwszy został wtedy aresztowany bp Bednorz, a po nim biskupi Adamski i Bieniek. Diecezją zarządzali wikariusze kapituł ni, którymi byli księża współpracujący z ówczesną władzą (tzw. księża patrioci). W tym czasie byli nimi księża: Filip Bednorz (w latach 1952 – 1954) i Jan Piskorz (1954 – 1956). Bp Adamski zamieszkał w Lipnicy koło Szamotuł u sióstr urszulanek, a biskup Bieniek ostatecznie zamieszkał u sióstr boromeuszek w Kępnie. Biskupi powrócili do diecezji wskutek oporu społecznego²².

Po wojnie bp Adamski został sparaliżowany. Dlatego też poprosił o koadiutora, którym w 1950 roku został bp Herbert Bednorz. Również on został zmuszony do opuszczenia diecezji w 1952 roku. Zamieszkał w klasztorze sióstr marianek w Poznaniu Winiarach. Ostatecznie rządy w diecezji objął po śmierci bpa Adamskiego w 1967 roku. Diecezją kierował do 1985 roku, kiedy to jako pierwszy polski biskup przeszedł na emeryturę²³.

384; *Woźnica Franciszek*, SBK, 452-454; TENŻE, *Stosunki Kościoł – państwo okupacyjne w diecezji katowickiej 1939 – 1945*, Katowice 2010, 87-92.

²² A. GRAJEWSKI, *Wysiedlenie (fragment książki „Wygnanie”)*, SK 1995, 103-107; S. PUSTELNIK, *Powrót biskupów śląskich*, SK 2007, 33-40; H. KOWALCZYK, *Bednorz Filip*, SBKD, 21-22; J. WYCISŁO, *Piskorz Jan*, w: SBKD, 319-322; *Bednorz Filip*, SBK, 16-17; *Piskorz Jan*, SBK, 309-310; S. SZYMECKI – R. RAK, *Biskup Stanisław*, 190-215; *Kalendarium konfliktu między władzą komunistyczną a Kościołem, wypędzenia biskupów i ich powrotu do diecezji*, w: *Powrót. Powitanie biskupów w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach 11 listopada 1956 roku*, red. R. Brom, Katowice 2006, 18-23; *List pasterski w sprawie nauczania religii w szkołach*, w: *Powrót*, 31-41; *List biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego w sprawie nauczania religii w szkole z 27 października 1952 roku*, w: *Powrót*, 45-48; *Okólnik do wielebnego duchowieństwa diecezji katowickiej*, w: *Powrót*, 48-49; *Zarządzenie*, w: *Powrót*, 50-51; *Ciągle tonę*, 38-39; K. BANAŚ – A. DZIUROK, *Represje wobec duchowieństwa górnośląskiego w latach 1939 – 1956 w dokumentach*, Katowice 2003, 162-169, 230-234, 237, 253-254.

²³ B. WOŹNICA, *Dziejów diecezji katowickiej rozdział czwarty*, SK 1987, 32-39; H. PIECHA, *Biskup robotników*, SK 1990, 35-37; A. KLICH, *Kaj my som*, SK 2008, 71-84; J. MYSZOR, *Życie i działalność ks. biskupa Herberta Bednorza (1908 – 1989). Szkic biograficzny*, ŚSHT 22 (1989), 15-23; TENŻE, *Bednorz Herbert*, LDR, t. I, 9-11; TENŻE, *Bednorz Herbert*, SBKD, 23-24; *Bednorz Herbert*, SBK, 17-18; G. OLSZOWSKI, *Herbert Bednorz – organizator i kierownik referatu duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej w Katowicach*, w: *Biskup Herbert Bednorz – życie i posługa czwartego biskupa katowickiego. W setną rocznicę urodzin biskupa Herberta Bednorza*, Katowice 2008, 86-93; TENŻE, *W służbie duszpasterstwu. Referat duszpasterski Kurii Diecezjalnej*

Jego następcą został bp Damian Zimoń, który rządy w diecezji katowickiej objął w 1985 roku. W czasie kierowania przez niego diecezją miała miejsce zmiana struktur diecezji polskich, dlatego też jako ordynariusz diecezji katowickiej został on arcybiskupem metropolitą katowickim. W 2011 roku przeszedł na emeryturę, a rządy w archidiecezji objął jego następca, którym został dotychczasowy ordynariusz diecezji tarnowskiej abp Wiktor Skworc²⁴.

Tymczasem diecezja katowicka otrzymała biskupów pomocniczych. Byli nimi kolejno: bp Józef Kurpas (w latach 1963 – 1991), bp Czesław Domin (1970 – 1992), bp Janusz Zimniak (1980 – 1992) i bp Gerard Bernacki (1988 – 2012)²⁵.

Najważniejsze zmiany terytorialne w diecezji katowickiej miały miejsce w 1992 roku, kiedy dnia 25 marca została ogłoszona wspomniana wcześniej bulla *Totus Tuus Poloniae populus*. Diecezja katowicka została podniesiona do rangi archidiecezji, a Katowice stały się siedzibą prowincji kościelnej. W skład metropolii oprócz archidiecezji katowickiej weszły diecezje gliwicka i opolska. W tym czasie nastąpiły zmiany personalne, ponieważ bp Czesław Domin został ordynariuszem diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, a biskup Janusz Zimniak biskupem pomocniczym nowo utworzonej diecezji bielsko-żywieckiej. W 1996 roku biskupem pomocniczym archidiecezji katowickiej został bp Piotr

w *Katowicach w latach 1939 – 1985*, Katowice 2008, 123-125; Relacja arcybiskupa Wiktora Skworca z dnia 3 kwietnia 2014 roku (w zbiorach autora).

²⁴ Arcybiskup w *goglach*, czyli uważaj, z kim jedziesz na stoku. Z arcybiskupem Damianem Zimoniem rozmawiają M. Jakimowicz i P. Kucharczak, SK 2002, 29-36; *Z życia Kościoła*, SK 2007, 294; *Jest za co Bogu dziękować*. Z arcybiskupem Damianem Zimoniem rozmawia K. Kukowka, SK 2012, 36-38; *Z życia Kościoła*, SK 2013, 188. http://encyklo.pl/index.php5?title=Skworc_Wiktor (biogram abpa Wiktora Skworca), [14.06.2014]; D. LUBINA CIPIŃSKA, *Ziemia z uśmiechu Boga. Rozmowy o Górnym Śląsku*, Katowice 2006, 224; G. POLAK, *Kto jest kim w Kościele*, Warszawa 1999, 434; J. MYSZOR, *Kościół*, 77; *Archiepiscopus Damianus Zimoń. Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiae Catovicensis*, red. Z. Kadłubek – P. Wilczek, Katowice 2007, 10-11; T. SŁAWEK, *Świat, Uniwersytet, Wiara*, w: *Archiepiscopus*, 32; J. MARIĄŃSKI, *Recenzja*, w: *Archiepiscopus*, 40-44; A. NOSSOL, *Recenzja*, w: *Archiepiscopus*, 55-58, 61; *Katalog Archidiecezji Katowickiej (KAK) z 2005 r.*, t. I, 383; KAK 2007, 598; *Głosimy Chrystusa Ukrzyżowanego. W 25. rocznicę sakry biskupiej metropolity katowickiego abpa Damiana Zimonia*, red. B. Pietyra – K. Kukowka, Katowice 2010, 132-133.142-143.

²⁵ B. WOŹNICA, *Diecezja. W 65 – lecie diecezji katowickiej*, SK 1990, 31-32; J. MYSZOR, *Zarys historii archidiecezji katowickiej*, SK 2005, 33-44; TENŻE, *Historia*, 427-431; *Z życia Kościoła*, SK 2013, 189.

Libera, w 1998 roku został nim bp Stefan Cichy, a w 2005 roku bp Józef Kupny. Bp Libera w 1998 roku został sekretarzem generalnym Konferencji Episkopatu Polski, a w 2007 roku papież Benedykt XVI mianował go ordynariuszem diecezji płockiej. Bp Cichy w 2005 roku został ordynariuszem diecezji legnickiej i w 2014 roku przeszedł na emeryturę. Bp Kupny w 2013 roku został mianowany przez papieża Franciszka arcybiskupem metropolitą wrocławskim. Dnia 13 grudnia 2014 roku papież Franciszek mianował biskupami pomocniczymi w Katowicach ks. Marka Szkudłę i ks. Adama Wodarczyka, którzy sakrę biskupią przyjęli 6 stycznia 2015 roku²⁶. Stąd też obecnie w diecezji katowickiej są: abp Wiktor Skworc, abp senior Damian Zimoń i bp senior Gerard Bernacki oraz bp Marek Szkudło i bp Marek Wodarczyk.

Ważnym wydarzeniem w życiu diecezji był I Synod Diecezji Katowickiej. Jego zapowiedzią był list pasterski bpa Bednorza z 29 czerwca 1971 roku. Przyczyną jego zwołania był zbliżający się jubileusz diecezji katowickiej oraz nadchodzący Synod Prowincji Krakowskiej. Synod diecezjalny miał mieć charakter pastoralny, a jego celem miała być odnowa życia religijnego w diecezji. Ostatecznie został zwołany w 1972 roku i trwał do roku 1975. W czasie jego trwania miało miejsce 6 sesji plenarnych, a jego owocem było 22 uchwały zgrupowane w trzy bloki tematyczne, wydane w książce pod tytułem *Wiara, modlitwa i życie w Kościele katowickim*. Publikacja ukazała się w 1976 roku (w 2012 roku nakładem Księgarni św. Jacka ukazało się wydanie drugie). Od 25 listopada 2012 roku ma miejsce II Synod Archidiecezji Katowickiej zwołany przez abpa Wiktora Skworca²⁷.

²⁶ Nowa organizacja kościelna w Polsce, SK 1993, 28-32; J. MYSZOR, *Zarys historii*, 43-44; TENŻE, *Kościół*, 73-81.148-150; TENŻE, *Historia*, 599-602; Relacja arcybiskupa Damiana Zimonia; http://katowice.gosc.pl/doc/22_81182.Sa-nowi-biskupi-w-Katowicach [18.12.2014].

²⁷ B. WOŹNICA, *W dziesięciolecie Synodu Diecezji Katowickiej. Odnowa i ożywienie życia religijnego*, SK 1985, 46-51; H. BEDNORZ – B. WOŹNICA, *Przebieg I Synodu Diecezji Katowickiej*, w: *Wiara, modlitwa i życie w Kościele katowickim*, red. B. Woźnica – I. Mierzwa – M. Połomska – R. Rak – S. Szymecki, Katowice 2012, 335-339; J. MYSZOR, *Historia*, 507-514; G. OLSZOWSKI, *W służbie duszpasterstwu*, 357-366; R. SOBAŃSKI, *Synod katowicki – posoborowy Synod pastoralny*, w: *bp dr Herbert Bednorz. Działalność duszpasterska*, red. R. Brom – J. Malicki – J. Śliwiok, Katowice 2006, 31-37; M. JÓZWIK, *II Synod archidiecezji katowickiej*, SK 2013, 52-55; WA 80 (2012), 651-683.

3. Instytucje diecezjalne

W kalendarzu „Z tej ziemi” można znaleźć także informacje na temat dziejów poszczególnych instytucji diecezjalnych w diecezji katowickiej. Najważniejszą z nich jest Kuria Metropolitalna, której siedziba znajduje się w Katowicach. Kanclerzem Kurii jest ks. Jan Smolec, a jej notariuszami są: ks. Adam Sekściński i ks. Przemysław Słaboń, który równocześnie jest redaktorem naczelnym „Wiadomości Archidiecezjalnych”. Przy Kurii znajduje się Sąd Metropolitalny, którego oficjałem jest ks. dr Adam Pawlaszczyk. W archidiecezji katowickiej jest także wikariusz generalny, którym obecnie jest ks. dr Grzegorz Olszowski²⁸.

Kuria diecezjalna została utworzona na mocy decyzji bpa Augusta Hlonda w 1922 roku, a pierwszym jej kanclerzem został ks. dr Emil Szramek. Początkowo jej siedziba mieściła się w budynku przy ul. Warszawskiej i Francuskiej, a od 1937 roku w budynku przy ul. Powstańców. W tym czasie pojawił się też plan umieszczenia jej w Panewnikach. W czasie wojny powstała Rada Ordynariatu odgrywająca niemałą rolę w rozwiązaniu kwestii gospodarczych w diecezji. Po wojnie nastąpił wzrost liczby referatów, wśród których szczególne znaczenie miał referat duszpasterski pod kierownictwem ks. Herberta Bednorza. Dnia 25 września 1975 roku miała miejsce reorganizacja Kurii przez podniesienie referatów do rangi wydziałów. W latach osiemdziesiątych powstały nowe działy duszpasterstwa specjalistycznego i duszpasterstwa zawodowe. Obecnie w skład Kurii Metropolitalnej wchodzi 5 wydziałów²⁹.

²⁸ *Z życia Kościoła*, SK 2013, 192; *Wiadomości Archidiecezjalne* (WA) 82 (2014) 2, 52.

²⁹ J. MYSZOR, *Historia*, 78-87.306-308.436-440; TENŻE, *Kościół*, 81-84; *Ciągle tonę*, 168; <http://www.archidiecezja.katowice.pl/index.php/kuria/wydzialy> [14.06.2014]; relacja ks. Grzegorza Olszowskiego z dnia 7 lutego 2014 r. (w zbiorach autora); G. OLSZOWSKI, *W służbie duszpasterstwu*, 370-371; *Źródła do dziejów diecezji katowickiej (1923 – 1926). Wstępem i przypisami opatrzył M. Klakus*, w: *Biskup August Hlond i jego diecezja*, red. J. Myszor, Katowice 2013, 140. Kanclerzami Kurii dotychczas byli: ks. dr Emil Szramek (1922 – 1926), ks. Jan Skrzypczyk (do 1929), ks. Karol Skupin (do 1930), ks. Juliusz Bieniek (do 1937), ks. Hilary Gwóźdź (do 1951). Później nastąpił podział obowiązków. Za rachunkowość odpowiadał ks. Sylwester Durczok, za dzielenie parafii i sprawy administracyjne ks. Józef Kurpas, a za sprawy liturgiczne ks. Romuald Rak. Trwało to do 1952 roku. Następnie funkcję kanclerza pełnili: ks. Ernest Werner (1952 – 1954), ks. Adolf Gawłowski (1954 – 1957), ks. Józef Kurpas (1957 – 1968), ks. Stanisław Tkocz (1968 – 1974), ks. Norbert Niemiec (1974 – 1978), ks. Wiktor Skworc (1980 – 1992), ks. Józef Pawliczek (1992 – 2007), ks. dr Grzegorz Olszowski (2007 – 2012) i ks. dr Adam Pawlaszczyk (2012 – 2014). Zob. J. MYSZOR,

Sercem diecezji jest seminarium duchowne. W diecezji katowickiej taką rolę odgrywa Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne mieszczące się w Katowicach przy ul. Wita Stwosza. W początkowym okresie mieściło się ono w Krakowie. Powody tego stanu rzeczy były dwa. Pierwszym było dopominanie się śląskiego duchowieństwa o księży z wykształceniem uniwersyteckim. Drugim powodem były spory narodowościowe. Kraków był w tej sytuacji dobrą lokalizacją, ponieważ swoją siedzibę miał tam Uniwersytet Jagielloński, w którego strukturach znajdował się też Wydział Teologiczny. Nie było też sporów narodowościowych na tamtym terenie. Pierwszych czterech studentów przybyło do Krakowa w 1921 roku. Zamieszkali początkowo w budynku przy ul. Garbarskiej 13. Na drzwiach napisali "Śląskie Seminarium Duchowne". Nazwa ta obowiązuje do dnia dzisiejszego. Wkrótce miały miejsce przenosiny seminarium do Kolegium Jezuitów przy ul. Kopernika, a w 1926 roku została rozpoczęta budowa nowego gmachu, poświęconego w 1929 roku. W czasie drugiej wojny światowej gmach seminaryjny zajęli Niemcy, którzy proponowali odkupienie budynku. Klerycy studiowali w innych diecezjach. W 1945 roku budynek został spalony, a klerycy przez rok mieszkali w Kolegium Misjonarzy na Stradomiu. W latach 1951 – 1956 w Katowicach Załężu funkcjonował Konwikt dla Księża Neoprezbiterów. Po jego likwidacji został utworzony Kurs Wstępny z siedzibą w dawnym Konwikcie Biskupim w Tarnowskich Górach. Celem jego powstania było przygotowanie kleryków do podjęcia studiów filozoficzno-teologicznych. Istniał on do 1962 roku, a jego rektorami byli księża Ignacy Jeż i Franciszek Jastrzębski. W 1980 roku seminarium zostało przeniesione do Katowic. Z tą myślą zostały podjęte starania o odzyskanie gmachu dawnego Gimnazjum św. Jacka, którego część została zabrana już w 1950 roku. Początkowo budynek był siedzibą Szkoły Muzycznej im. Mieczysława Karłowicza. Następnie mieściło się tam Liceum im. Mikołaja Kopernika. Po utworzeniu Uniwersytetu Śląskiego w 1968 roku w gmachu mieścił się Wydział Nauk Społecznych i Instytut Psychologii. Prace adaptacyjne przy budynku zostały rozpoczęte w 1979 roku. Kierował nimi ks. Teofil Grzesica³⁰.

Historia, 78-87, 435-436; G. POLAK, *Kto jest kim*, 278, 330; http://encyklo.pl/index.php5?title=Olszowski_Grzegorz [14.06.2014]; WA 80 (2012) 8, 465; WA 82 (2014) 2, 52. Zob. *Z życia Kościoła*, SK 2013, 192.

³⁰ S. CICHY, *Dzieje i dzień dzisiejszy Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach*, SK 1984, 57-61; TENŻE, *Dziesięć lat Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach*, SK 1991, 62-64; *Świat potrzebuje świętych księży*.

Początkowo klerycy byli studentami Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Taki stan rzeczy trwał do 1954 roku, kiedy władze komunistyczne zlikwidowały Wydział. Wtedy zostało utworzone *studium domesticum*, a po erygowaniu Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (przekształconego w Papieską Akademię Teologiczną) alumni zostali jego studentami. Umowa w tej sprawie została podpisana w 1975 roku. Taki stan rzeczy trwał do 2001 roku. Wtedy swoją działalność rozpoczął Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, którego studentami są również alumni WŚSD. W 1969 roku bp Herbert Bednorz wprowadził roczny staż pracy dla kleryków, a w latach 1962-1978 klerycy odbywali służbę wojskową w specjalnie utworzonych jednostkach kleryckich. Klerycy przebywający w wojsku byli zwalniani ze stażu. Seminarium wydało ponad 2000 księży, z których 19 zostało biskupami, a kilkudziesięciu uzyskało stopnie naukowe. Wielu z nich pracuje na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego³¹.

Z rektorem Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego ks. Jerzym Palińskim rozmawia K. Kukowka, SK 2010, 88-90; M. KŁAKUS, *Geneza i rozwój Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, 15-18; M. ZYŻAK, *Dzieje Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego po II wojnie światowej*, w: *Wyższe*, 55, 75; T. GRZESICA, *Wspomnienie*, w: *Wyższe*, 498-499; R. BROM, *Moje wspomnienia związane ze Śląskim Seminarium Duchownym*, w: *Wyższe*, 491-495; *Wychowawcy seminaryjni*, w: *Wyższe*, 509-510; J. MYSZOR, *Kościół*, 95-96; J. KIEDOS – H. OLSZAR, *Losy Gmachu Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach*, ŚSHT 15(1982), 43-58; *Ciągle tonę*, 84. Rektorami seminarium byli księża: o. Władysław Lohn SJ (1923 – 1924), ks. Stanisław Maśliński (1924 – 1935), ks. Wilhelm Szymbor CM (1935 – 1939). Po wojnie funkcję tę pełnili: ks. dr Józef Baron CM (1945 – 1954), ks. dr Jerzy Stroba (1954 – 1958), ks. Franciszek Jerominek (1958 – 1968), ks. dr Stanisław Szymecki (1968 – 1978), ks. dr Stefan Cichy (1978 – 1992), ks. dr Jacek Wojciech (1992 – 2001), ks. dr Józef Kupny (2001 – 2006) i ks. dr Jerzy Paliński (2006 – 2013). Obecnie rektorem jest ks. dr Marek Panek. Zob. H. OLSZAR, *Rektorzy Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego*, w: *Wyższe*, 87-138; biogram abp. Józefa Kupnego: http://encyklo.pl/index.php5?title=Kupny_J%C3%B3zef [14.06.2014]; biogram ks. Jerzego Palińskiego: http://encyklo.pl/index.php5?title=Pali%C5%84ski_Jerzy [14.06.2014]; biogram obecnego rektora WŚSD ks. Marka Panka: http://encyklo.pl/index.php5?title=Panek_Marek [14.06.2014].

³¹ S. CICHY, *Dzieje i dzień dzisiejszy*, 57-61; TENŻE, *Dziesięć lat*, 62-64; M. ZYŻAK, *Dzieje Wyższego*, w: *Wyższe*, 65-68; S. PUCHAŁA, *Duszpasterstwo akademickie w diecezji katowickiej w latach 1947 – 1992*, Katowice 2007, 46; *Ciągle tonę*, 82-83, 86-87; *Jastrzębski Franciszek*: SBK, 134; J. MYŚLIWIEC, *Biskupi – absolwenci i wychowawcy WŚSD*, w: *Wyższe*, 517-524 (w tej części są krótkie biogramy 15 biskupów; w tym

Pierwsze plany utworzenia Wydziału Teologicznego pojawiły się w 1945 roku w związku z pomysłem powstania uniwersytetu na tym terenie, co stało się w 1968 roku. W sprawie Wydziału Teologicznego Senat Uniwersytetu podjął decyzję w 1989 roku. Pierwsze prace przygotowawcze zostały podjęte 7 kwietnia 1998 roku. We wrześniu tego roku została powołana Komisja Przygotowawcza, na czele której stanął ks. prof. Wincenty Myszor. Równocześnie został powołany Instytut Pastoralny, na czele którego stanął ks. prof. Józef Krętosz. Porozumienie w sprawie utworzenia Wydziału Teologicznego w ramach Uniwersytetu Śląskiego zostało podpisane w marcu 1999 roku przez rektora Uniwersytetu Śląskiego prof. Tadeusza Sławka i abpa Damiana Zimonia. Ostatecznie Wydział został utworzony w 2000 roku, a działalność rozpoczął w roku następnym. Dziekanem Wydziału został ks. prof. Wincenty Myszor. Od maja 2002 roku Wydział posiada prawo nadawania stopnia doktora nauk teologicznych, a 12 października 2004 roku kard. Zenon Grocholewski i abp Damian Zimoń poświęcili nową siedzibę Wydziału. W 2008 roku Wydział otrzymał prawo nadawania stopnia doktora habilitowanego. Obecnie jego dziekanem jest ks. dr hab. Antoni Bartoszek³².

Instytucją opisywaną na łamach kalendarza jest także Muzeum Archidiecezjalne założone w 1983 roku. Poświęcił je bp Herbert Bednorz 20 listopada tego samego roku. Idea powstania muzeum zrodziła się w okresie międzywojennym. Po raz pierwszy eksponaty zostały pokazane na wystawie sztuki religijnej w 1931 roku, a umowa w tej sprawie została podpisana w 1938 roku. Plany stworzenia muzeum zniweczył

czasie do tego grona dołączyli: abp Józef Kupny - najpierw biskup pomocniczy archidiecezji katowickiej, obecnie metropolita wrocławski, bp Piotr Greger – biskup pomocniczy diecezji bielsko-żywieckiej oraz niedawno mianowani biskupi pomocniczy archidiecezji katowickiej: Marek Szkudło i Adam Wodarczyk).

³² L. SZEWCZYK, *5 lat Wydziału Teologicznego*, SK 2006, 34-43; J. MYSZOR, *Kościół*, 154; *Z życia Kościoła*, SK 2009, 206; W. MYSZOR, *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne i Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego*, w: *Wyższe*, 79-86; TENŻE, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, w: *Wyższe Szkolnictwo Kościelne w Polsce. Wizja kard. Karola Wojtyły i jej realizacja*, red. J. Majka, Kraków 2002, 351-361; *Głosimy*, red. B. Pietyra – K. Kukowka, 94-99.112-117 (tu fotografie dotyczące Wydziału); biogram dziekana Wydziału ks. Antoniego Bartoszka http://www.wtl.us.edu.pl/e107_plugins/katalog_ECTS/ects.php?Prac_tryb=1&ID_prac=2 [14.06.2014]. Dziekanami Wydziału byli księża Wincenty Myszor i Andrzej Żądło; biogram ks. Żądły (http://www.wtl.us.edu.pl/e107_plugins/katalog_ECTS/ects.php?prac_tryb=1&ID_prac=43 [14.06.2014]). Prodziekanami byli: ks. prof. Jan Słomka, ks. dr Krzysztof Sosna, ks. prof. Antoni Reginek, ks. dr Grzegorz Strzelczyk. Obecnie prodziekanami są: dr Marek Wójtowicz i ks. dr hab. Jacek Kempa.

wybuch drugiej wojny światowej. Ekspozyty leżały w magazynach Muzeum Śląskiego w Bytomiu do lat siedemdziesiątych. Ostatecznie udało się je odzyskać w 1980 roku dzięki staraniom ks. Józefa Pawliczka, który został pierwszym dyrektorem muzeum. W 1985 roku dyrektorem muzeum został ks. dr Jerzy Myszor, który przy muzeum stworzył Galerię „Fra Angelico”. Celem jej powstania była prezentacja dzieł religijnych. Po nim dyrektorem w 1989 roku został ks. Henryk Pyka, a od 2012 roku jest nim ks. dr Leszek Makówka. Muzeum posiada w swoich zbiorach obrazy, rzeźby, szaty i naczynia liturgiczne, które są przykładami sztuki dawnej i współczesnej. Jednym z najciekawszych zabytków jest rzeźba Madonny siedzącej na lwie z Miasteczka Śląskiego z 1370 roku. Ciekawymi dziełami są także rzeźby Chrystusa Zmartwychwstałego z Leszczyn, św. Anny Samotrzeciej z Knuruwa i figury Dwunastu Apostołów z Tryptyku z Ruptawy. Obrazy są późniejsze – najstarsze z nich pochodzą z XV wieku³³.

Ważnym miejscem w życiu diecezji jest także dom rekolekcyjny. Na terenie archidiecezji katowickiej funkcjonuje taki dom w Kokoszycach. Patronem domu jest bp Stanisław Adamski, a jego siedziba mieści się w pałacu wybudowanym w 1763 roku. Należał on wcześniej do rodziny von Ruffenów, która w pobliżu wzniosła też kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa. Majątek ten zakupił bp August Hlond z myślą o wykorzystaniu go na Dom Księży Emerytów. W 1928 roku pojawił się pomysł utworzenia domu rekolekcyjnego. Od początku opiekunkami domu są siostry jawiżanki. Pierwsze rekolekcje przeprowadził o. Emil Drobny SVD. Rekolekcje były organizowane dla wszystkich grup. Trwały zwykle cztery dni. W czasie wojny dom był zamknięty, później powstała tu szkoła, następnie hotel. Pierwszym administratorem domu po wojnie został ks. Józef Bołda, który przybył w 1948 roku. W 1955 roku dom został skonfiskowany na rzecz PGR-u. Od 1958 roku dom ma stałego rekolekcjonistę, którym obecnie jest ks. Krzysztof Brachmański. Dyrektorem tego domu jest ks. Mariusz Pacwa. Poza tym archidiecezja katowicka posiada domy rekolekcyjne w Panewnikach, Brennej, Konia-kowie oraz Ośrodek Ruchu „Światło Życie” w Wiśle Jaworniku³⁴.

³³ R. ZWOŹNIAKOWA, *Muzeum Diecezjalne. Świadectwo wiary i kultury*, SK 1985, 138-143; J. MYSOR, *Historia*, 588-591; *Z życia Kościoła*, SK 2009, 201; WA 80 (2012) 8, 472.

³⁴ Z. DROŹDŹ, *Archidiecezjalny Dom Rekolekcyjny w Kokoszycach*, SK 1995, 175-179; J. MYSOR, *Historia*, 188-191; TENŻE, *Kościół*, 115-116; P. PORWÓŁ, *Kokoszyce. Oaza Cisy*, Katowice 2008, 9-14, 29-57, 103, 146-157; WA 81 (2013) 6-7, 319.

Ciekawa jest także historia „Caritas” archidiecezjalnej, założonej w okresie międzywojennym. Wtedy zaczęły powstawać oddziały terenowe i nastąpiła organizacja dzieł charytatywnych. W czasie drugiej wojny światowej doszło do połączenia „Caritas” diecezji katowickiej z centralą niemieckiej „Caritas” z siedzibą we Freiburgu. Po wojnie dyrektorem został ks. Fryderyk Lipiński, stało się to 15 lutego 1945 roku. Jego następcą został ks. Adam Biezanowski. Powstawały wtedy związki parafialne, które nie odegrały większej roli. Większość z nich funkcjonowała na papierze, a jeżeli działały, to ich rola ograniczała się tylko do rozdzielania darów. Jednak były oddziały bardziej zaangażowane społecznie, które organizowały różne akcje. Jedną z nich był tzw. „Tydzień Miłosierdzia” w październiku. Był to czas modlitwy, akcji charytatywnej, wychowawczej, informacyjnej i opiekuńczej. Działalność „Caritas” została przerwana w 1950 roku. Dzieła prowadzone przez organizację przejęło państwo, a sama instytucja służyła celom propagandowym. Dlatego też powstało duszpasterstwo charytatywne kierowane przez referentów i duszpasterzy w parafiach. Na synodzie diecezjalnym dokonano oceny parafialnej działalności charytatywnej i zaproponowano nowe jej formy na podstawie dokumentu pod tytułem *Instrukcja o pracy charytatywnej w parafiach*, który został przedstawiony przez Konferencję Episkopatu Polski. „Caritas” diecezjalna jako instytucja na nowo została erygowana 12 listopada 1989 roku, a jej statuty zatwierdził abp Damian Zimoń 1 stycznia 2002 roku. Dyrektorem organizacji został ks. Marian Malcher, a od 2001 roku jest nim ks. dr Krzysztof Bąk. Jego zastępcą jest ks. Tomasz Nowak, który jednocześnie jest kapelanem ośrodka „Miłosierdzie Boże” w Mikołowie Borowej Wsi³⁵.

W kalendarzu można też znaleźć opis jednej z instytucji należącej do „Caritas”, którą jest hospicjum powstałe w Katowicach w 1987 roku z inicjatywy pracowników Śląskiej Akademii Medycznej: Marii Gross i Grzegorza Opali. Początkowo mieściło się ono w pomieszczeniach przy ul. Plebiscytowej i zatrudniało wolontariuszy, którzy byli inspiracją do stworzenia hospicjum stacjonarnego. W rezultacie powstało Hospicjum im. Jana Pawła II, które swoją siedzibę ma w budynkach przy ul. Różyckiego. W 1993 roku przy hospicjum powstała wspólnie-

³⁵ *Trzeba zaczynać od najprostszych gestów. Rozmowa z diecezjalnym dyrektorem charytatywnym w Katowicach ks. Marianem Malcherem*, SK 1989, 70-75; M. MALCHER, *Caritas Kościoła Katowickiego*, SK 1996, 59-63; J. MYSZOR, *Historia*, 608; D. ZAMIATAŁA, *Caritas. Działalność i likwidacja organizacji 1945 – 1950*, Lublin 2000, 81, 105, 123, 127-139, 216-217; WA 80 (2012) 8, 472.

ta rodzin hospicyjnych, do której należą rodziny osób znajdujących się w placówce. Celem tej wspólnoty jest umożliwienie kontaktu między członkami rodzin podopiecznych. Dyrektorem i kapelanem hospicjum jest ks. Zdzisław Tomziński. Wcześniej jego kapelanami byli księża: Stanisław Puchała, Jan Drob i Benedykt Zowada³⁶.

Ważną rolę w życiu diecezji odgrywają media katolickie. Na terenie archidiecezji katowickiej są to: „Gość Niedzielny” będący tygodnikiem o charakterze ogólnopolskim, „Księgarnia św. Jacka”, Drukarnia Archidiecezjalna w Katowicach oraz rozgłośnia Radio eM. Większość z nich jest opisana w kalendarzu „Z tej ziemi”.

„Gość Niedzielny” jest tygodnikiem, którego początki sięgają okresu międzywojennego. Inicjatorem powstania pisma jest bp August Hlond, ówczesny administrator apostolski Górnego Śląska. Jego pierwowzorem był wydawany we Wrocławiu „Posłaniec Niedzielny”, do którego można znaleźć nawiązanie w nazwie „Gościa”. Pierwszy numer „Gościa” ukazał się 9 września 1923 roku, liczył 8 stron w formacie 24x33 cm i został wydany w oficynie Karola Miarki w Mikołowie. Pierwszym redaktorem naczelnym tygodnika był ks. Teodor Kubina (późniejszy biskup częstochowski). Jego następcą został ks. Józef Gawlina (od 1933 roku biskup połowy WP). W 1926 roku redaktorem naczelnym został ks. Alojzy Siemienik, który swoją funkcję pełnił do wybuchu drugiej wojny światowej. Dzięki jego działaniom „Gość” był wydawany w języku niemieckim (jako „Der Sonntagsbote”). Redaktorami wydania niemieckiego byli księża: Maksymilian Wojtas, Franciszek Dobrowolski, Alojzy Dyllus, Ryszard Cichy, Bolesław Kominek i Franciszek Woźnica. Z powodu zakazu okupanta zaprzestano wydawania tego pisma (wersja niemiecka przestała istnieć w 1941 roku). Po drugiej wojnie światowej pierwszy numer „Gościa” ukazał się 11 lutego 1945 roku, a pierwszym redaktorem naczelnym został ks. Klemens Kosyrczyk; od 1950 roku funkcję tę pełnił ks. Józef Gawor. W czasie wygnania biskupów katowickich wydawcą „Gościa” był PAX, który po ich powrocie zwrócił pismo diecezji. Jego redaktorem naczelnym ponownie został ks. Józef Gawor, który pełnił swoją funkcję do 1974 roku. Jego następcą został ks. Stanisław Tkocz, który redaktorem naczelnym był do śmierci (zmarł

³⁶ R. ANTONOWICZ, *Trwanie przy chorym. Katowickie hospicjum*, SK 1994, 201-203; *Podzielić cierpienie na połowę. Rozmowa z Romaną Antonowicz*, SK 2008, 44-48; S. PUCHAŁA, *Duszpasterstwo akademickie*, 217-219; J. MYZOR, *Historia*, 580-581; http://encyklo.pl/index.php5?title=Tomzi%C5%84ski_Zdzis%C5%82aw [16.06.2014].

13 listopada 2003 roku). Wprowadził on wiele zmian w tygodniku oraz przyczynił się do rozpowszechniania pisma na rynku ogólnopolskim. W dniu 3 lipca 2001 roku w ramach tygodnika swoją działalność rozpoczął portal wiara.pl, którego założycielem jest ks. Artur Stopka. Obecnie redaktorem prowadzącym portal jest Andrzej Macura. Nakład tygodnika wynosi obecnie 156 000 egzemplarzy, „Gość” ma kilkanaście mutacji diecezjalnych (obecnie jest ich 19) i zmienioną szatę graficzną. Obecnie jego redaktorem naczelnym jest ks. Marek Gancarczyk, a jego zastępcą jest ks. dr Tomasz Jaklewicz³⁷.

Oprócz „Gościa Niedzielnego” ukazuje się również pismo dla dzieci, którym jest „Mały Gość Niedzielny”. Pierwszy numer pisma ukazał się w 1927 roku, a jego pierwszym redaktorem naczelnym został ks. Alfons Piotrowski. „Mały Gość” ukazywał się do wybuchu drugiej wojny światowej, a po wojnie krótko jako dodatek do „Gościa”. Jednocześnie zostały podjęte próby zarejestrowania „Małego Gościa” jako odrębnego tytułu, co okazało się niemożliwe z powodu sprzeciwu władz. Udało się to dopiero 28 lipca 1982 roku. Pierwszą redaktorką naczelną pisma została Lidia Kałkusińska. Od 1990 roku obowiązki redakcyjne podjęła Małgorzata Bieniasz, którą w 1996 roku zastąpił ks. Marek Gancarczyk. Stworzył on nowy zespół redakcyjny oraz przyczynił się do wzrostu zainteresowania miesięcznikiem. Od 2003 roku redakcją kieruje Gabriela Szulik³⁸.

Institucją związaną z działalnością wydawniczą jest Księgarnia św. Jacka utworzona w 1925 roku jako Księgarnia i Drukarnia Katolicka. Jej działalność zainicjowali księża: Teofil Bromboszcz, Teodor Kubina, Wojciech Szoftysik i Jan Szymała. Początki wydawnictwa do łatwych nie należały, ale ukazywały się pierwsze publikacje. Jako pierwszy ukazał się *Rytuał rzymski*. Wydawnictwo rozwijało się za rządów bpa Stanisława Adamskiego, kiedy zaczął się ukazywać *Skarbiec modlitw i pieśni* używany w archidiecezji katowickiej do dnia dzisiejszego. Ukazywało się również dużo publikacji o tematyce rodzinnej i historii Śląska. Do wybuchu drugiej wojny światowej ukazały się 252 publikacje.

³⁷ Jubileusz „Gościa Niedzielnego”, SK 1993, 62; A. GRAJEWSKI, *To już 80 lat*, SK 2005, 201-204; TENŻE, *Twój Gość. 85 lat Gościa Niedzielnego*, Katowice 2008, 9-10, 14-17, 19, 36, 47, 52-53, 56-58, 73, 86, 92, 108, 121-122, 225-229; A. MACURA, *Uwierzyć w wiara.pl*, w: *A Taki Gość*, red. A. Grajewski, Katowice 2013, 76-85; A. KIELBASA, *Początki prasy katolickiej na Śląsku*, w: *Kościół w Polsce. Dzieje i kultura*, t.3, red. J. Walkusz, Lublin 2004, 21-31.

³⁸ Jubileusz, 62; GRAJEWSKI, *To już 80 lat*; TENŻE, *Twój Gość*, 29, 53, 168-172, 220-225; G. SZULIK, „Mały Gość” – wielka sprawa, w: *Taki Gość*, 91-95.

W czasie wojny działalność wydawnicza została wstrzymana, a druki skonfiskowano i przeznaczono na przemiał. Ocalały jedynie *Mszaliki* ks. Tomanka i *Skarbiec*. Ostateczna konfiskata maszyn drukarskich nastąpiła w 1943 roku. Po wojnie działalność została wznowiona dzięki staraniom księży Alojzego Siemienika i Feliksa Piotrowskiego³⁹.

W 1946 roku nastąpił podział Księgarni i Drukarni Katolickiej. Skutkiem tego było powstanie Księgarni św. Jacka, na czele której stanął ks. Siemienik. W 1957 roku nastąpiła zmiana dyrektora wydawnictwa, którym został ks. Hilary Gwóźdź. Wtedy zaczęły powstawać księgarnie na Śląsku Opolskim. W 1949 roku upaństwowiono drukarnię i podporządkowano ją gospodarce planowej. Często miały też miejsce ingerencje cenzury, a na wydawnictwo były nakładane wysokie podatki. Można było drukować tylko katechizmy. Mimo to ukazało się kilka publikacji. W 1968 roku zaczęto również wydawać periodyk naukowy „Śląskie Studia Historyczno Teologiczne” ukazujący się do dnia dzisiejszego (obecnie jako półrocznik). Obecnie jego redaktorem naczelnym jest ks. dr hab. Jacek Kempa. Ograniczenia złagodzone w 1971 roku, a w roku 1981 powstał Zespół Roboczy ds. Wydawnictw Katolickich. Stronę kościelną jako przewodniczący reprezentował bp Herbert Bednorz. Dzięki temu udało się uzyskać większą ilość papieru. Ostatecznie ograniczenia zostały zniesione wskutek przemian 1989 roku. W latach dziewięćdziesiątych wydawnictwo dotknęły inflacja i kryzys gospodarczy. W ofercie pojawiły się nagrania i kasety video. Po wojnie dyrektorami wydawnictwa byli m.in. ks. Alojzy Siemienik (współpracujący z A. Siebertem), ks. Hilary Gwóźdź (współpracujący z A. Kominkiem), ks. dr Jan Urbaczka, ks. dr Benedykt Woźnica, ks. Jan Drob, ks. Józef Krakowski i ks. Krystian Kukowka. Od 2013 roku dyrektorem wydawnictwa jest ks. Adam Kiedrzyń⁴⁰.

Ważną instytucją jest Drukarnia Diecezjalna powstała w latach osiemdziesiątych, mieszcząca się w Katowicach przy ul. Wita Stwosza. Do jej powstania przyczyniły się wydarzenia przełomu 1980 roku i moż-

³⁹ I. MIERZWA, *Z Odrowążem w tle. 70-lecie Księgarni św. Jacka*, SK 1995, 180-185; *Z Odrowążem w tle*, SK 2000, 109-110; *Księgarnia św. Jacka*, SK 2005, 233-234; *Wydawnictwo w służbie diecezji. Z dr Ireną Mierzwą rozmawia I. Jańczak*, SK 2010, 105-113; I. MIERZWA, *Księgarnia św. Jacka*, EK t. 10, 101-102; J. MYSZOR, *Historia*, 227, 345.

⁴⁰ I. MIERZWA, *Z Odrowążem w tle...*; TAŻ, *Księgarnia św. Jacka*, EK t.10, 101-102; J. MYSZOR, *Historia*, 594-596; WA 81 (2013), 6-7, 320; http://encykl.pl/index.php5?title=%C5%9A1%C4%85skie_Studia_Historyczno-Teologiczne [16.06.2014].

liwość odzyskania terenów należących do katowickiej Kurii. Pierwotnie w tym miejscu miała powstać siedziba Księgarni św. Jacka, która nie dostawała pomieszczeń. W 1921 roku powstał zaczątek Księgarni i Drukarni Katolickiej jako spółki z o.o. W planach był m.in. tygodnik diecezjalny i podręczniki. W tym celu została wykupiona Drukarnia Narodowa w celu drukowania między innymi „Gościa Niedzielnego”. Później wykupiono zakład drukujący „Gońca Śląskiego” przy ul. Piłsudskiego w Katowicach (obecnie ul. Warszawska. W budynku mieści się siedziba m.in. Księgarni św. Jacka). W okresie międzywojennym nie było łatwo się utrzymać z powodu niemałej konkurencji żydowskiej. Mimo tych przeciwności wydawnictwo przetrwało do drugiej wojny światowej. Po wojnie działalność wydawnicza została wznowiona na krótko, ponieważ nastąpiło upaństwowienie i przejęcie spółki przez Skarb Państwa. Maszyny zostały wywiezione do nowej drukarni mieszczącej się w Wełnowcu, a lokale przejęła Księgarnia św. Jacka. W latach osiemdziesiątych diecezja wytoczyła i wygrała proces, dzięki czemu udało się odzyskać ziemie zabrane przez państwo i rozpocząć budowę drukarni. Początki budowy nie były łatwe, ponieważ właściciele baraków stojących na placu przeznaczonym na budowę nie chcieli ich opuścić. Mimo tych przeciwności udało się w 1982 roku rozpocząć budowę drukarni ukończonej pod koniec lat osiemdziesiątych. Budowę prowadził ks. Rudolf Brom, który do 2008 roku był jej dyrektorem⁴¹.

Archidiecezja katowicka posiada też własną rozgłośnię, którą jest Radio eM. Jej początków należy upatrywać w 1994 roku, kiedy to została przyznana koncesja na rozpowszechnianie programu pod nazwą Radio Maryja Katowice. Siedziba rozgłośni znajdowała się w Łaziskach Górnych. W 1996 roku została zmieniona nazwa na Radio Arka, a w 1999 roku podjęto próbę nadawania w sieci Radia Plus. Wiosną 2002 roku miał miejsce początek samodzielnej emisji programu pod nazwą Radio eM. Tymczasem zmieniono siedzi i przeniesiono ją do Katowic, zwiększono zasięg nadawania i zaszła zmiana w programie rozgłośni. Obecnie na antenie toczą się dyskusje oraz przedstawiane są i komentowane wydarzenia z życia Kościoła i regionu. Prezesem rozgłośni jest ks. Marek Gancarczyk, a jej redaktorem naczelnym ks. Michał Anderko⁴².

⁴¹ M. SMOLORZ, *Powrót katowickiej drukarni. Choćby te sto tysięcy*, SK 1985, 129-137; J. MYSZOR, *Historia*, 594-596; http://encyklo.pl/index.php5?title=Brom_Rudolf [14.06.2014].

⁴² *Z życia Kościoła*, SK 2009, 206; J. MYSZOR, *Kościół*, 141-142; WA 81 (2013) 6-7, 319-320.

4. Zakony i zgromadzenia zakonne

Na temat działalności zgromadzeń zakonnych w diecezji katowickiej nie ma zbyt wiele informacji w rocznikach „Z tej ziemi”. Na terenie archidiecezji swoje domy zakonne posiada 10 zgromadzeń zakonnych męskich (bonifratrzy, dominikanie, franciszkanie, kapucyni, oblaci, pijarzy, saletyni, salezjanie, salwatorianie, werbiści) i 20 zgromadzeń zakonnych żeńskich (w tym 2 klauzurowe: karmelitanki bose i wizytki)⁴³.

Wśród działalności męskich zgromadzeń zakonnych na uwagę zasługuje działalność salezjanów prowadzących szkołę w Świętochłowicach Zgodzie. Zgromadzenie w 1859 roku założył św. Jan Bosko, który za cel postawił przygotowanie młodych do życia w społeczeństwie. W Świętochłowicach salezjanie przejęli zespół szkół należących wcześniej do Zakładu Usług Technicznych. Wspomniane zakłady nie chciały oddać szkoły mimo zgody kuratorium oświaty i władz miasta na jej przejęcie przez zgromadzenie salezjanów, co ostatecznie nastąpiło dnia 1 września 1992 roku. Dyrektorem placówki został ks. Tadeusz Rozmus SDB, który doprowadził do podniesienia poziomu nauczania w szkole. W 1994 roku powstała również nowoczesna pracownia języków obcych, a później także sala gimnastyczna. Ks. Rozmus dyrektorem szkoły był do 2001 roku. Za swoją działalność został honorowym obywatelem Świętochłowic. Jego następcą został ks. Zenon Latawiec SDB, który kontynuował działalność poprzednika i wybudował oratorium dostępne dla wszystkich (także dla uczniów spoza szkoły). Od 2006 roku dyrektorem szkoły jest ks. Andrzej Rolnik SDB. Oprócz szkoły salezjanie na terenie archidiecezji prowadzą działalność w Pogrzebieniu, gdzie w 1930 roku założyli niższe seminarium mieszczące się w dawnym pałacu. Po drugiej wojnie światowej zrezygnowano z prowadzenia szkoły, a dom został przekazany siostrze salezjankom na nowicjat. Z domem w Pogrzebieniu jest związana historia domu w Kobylach, gdzie w latach 1935 – 1940 został wybudowany kościół. Wieś należała wtedy do parafii w Raszczykach, a od 1954 roku do parafii w Pogrzebieniu. Samodzielna parafia w tej miejscowości została erygowana 29 stycznia

⁴³ <http://www.archidiecezja.katowice.pl/index.php/instituty-ycia-konsekrowanego/41-archidiecezja/archidiecezja2/897-instituty-zakony-zgromadzenia-zakonne-meskie> [14.06.2014]; <http://www.archidiecezja.katowice.pl/index.php/instituty-ycia-konsekrowanego/41-archidiecezja/archidiecezja2/896-instituty-zakony-zgromadzenia-zakonne-meskie> [14.06.2014].

1978 roku. Swoją działalność salezjanie prowadzili też w Mysłowicach, gdzie znajdowało się oratorium mieszczące się w dawnym majątku Sułkowskich, zakupionym w tym celu przez proboszcza parafii ks. Teofila Bromboszcza⁴⁴.

Podobną szkołę w Rybniku prowadzą Urszulanki Unii Rzymskiej. Założycielką tego zgromadzenia jest św. Aniela Merici. Szkoła znana jest w całym kraju i jest jedną z trzech szkół prowadzonych przez to zgromadzenie. Obecnie w jej skład wchodzi gimnazjum i liceum, które posiadają internat. Początków szkoły należy upatrywać w okresie międzywojennym. Wtedy to uruchomiono kursy przygotowawcze dla dziewcząt, w których przygotowanie zaangażował się ks. Emil Drobny SVD. Wkrótce potem szkoła przekształciła się w Żeńskie Liceum Ogólnokształcące. Siostry do Rybnika przybyły w sierpniu 1923 roku i wkrótce potem przejęły opiekę nad szkołą. Obecnie ich kapelanem jest ks. Witold Psurek⁴⁵.

Siostry prowadzą również działalność charytatywną i posługują w szpitalach. Taką działalność na terenie archidiecezji prowadzą między innymi Misjonarki Miłości założone przez Matkę Teresę z Kalkuty. Na Górny Śląsk siostry przybyły w 1986 roku. Przyczynił się do tego biskup Herbert Bednorz. Ordynariusz katowicki zetknął się z działalnością sióstr w Zagrzebiu, gdzie przybył na zaproszenie miejscowego biskupa i odwiedził dom sióstr. Początkowo przybycie sióstr na Śląsk było niemożliwe, ponieważ zgromadzenie nie miało domu w Polsce. Pierwszy dom został otwarty w 1983 roku w Warszawie, a to ułatwiło otwarcie domu na Górnym Śląsku. Początkowo siostry prowadziły kuchnię na terenie parafii św. Marii Magdaleny w Chorzowie Starym. Obecnie siostry prowadzą stołówkę i noclegownię dla bezdomnych. Mieści się ona w Katowicach na terenie parafii Wniebowzięcia NMP. Nowy dom został poświęcony przez abpa Damiana Zimonia 1 lutego 2002 roku. Przebywa w nim 6 sióstr⁴⁶.

⁴⁴ M. MIERZWIAK, *Drugiemu przebacz wszystko – sobie nic*, SK 2007, 170-178; J. PIETRZYKOWSKI, *Salezjanie w Polsce 1945 – 1989*, Warszawa 2007, 32, 39, 212, 222-223; L. SMOLKA, *Polak wielkich zasług – biskup sufragani diecezji katowickiej Teofil Bromboszcz*, w: *Z dziejów Galicji, Śląska, Polski i Niemiec. Prace ofiarowane profesorowi dr. Adamowi Galosowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. M. Czapliński – R. Gelles – K. Matwijowski, Wrocław 1994, 164.

⁴⁵ B. POREMBA-WOLKOWA, *W szkole urszulanek*, SK 1992, 67-70; J. KIEDOS, *Zakony i zgromadzenia zakonne w diecezji katowickiej do roku 1992*, ŚSHT 29 (1996), 309-310; J. WYCISŁO, *Drobny Emil Stanisław SVD*, SBKD, 90; B. ŁOZIŃSKI, *Leksykon zakonów w Polsce*, Warszawa 2002, 371; WA 80 (2012) 8, 472.

⁴⁶ M. SŁOWIŃSKI, *Ukazywać Bożą Miłość. O Zgromadzeniu Misjonarek Miłości w Cho-*

Jednym ze zgromadzeń żeńskich działających w diecezji katowickiej są siostry elżbietanki. Zgromadzenie zostało założone w Nysie w 1842 roku i jako pierwsze podjęło działalność po sekularyzacji, która miała miejsce w 1810 roku. Inicjatorkami powstania zgromadzenia były cztery mieszkanki Nysy (Maria Merkert z siostrą Matyldą, Klara Wolff, Franciszka Werner), które rozpoczęły działalność wśród chorych. Założyły Stowarzyszenie Najświętszego Serca Pana Jezusa (zwane „siostrami szarymi”). Ich działalność cieszyła się poparciem miejscowego duchowieństwa, ale nie od razu. Przyczyną początkowej nieufności było sprowadzenie sióstr boromeuszek (które w 1852 roku opuściły miasto) i likwidacja stowarzyszenia. To jednak nie zniechęciło sióstr, które 19 listopada 1850 roku po raz drugi podjęły próbę działalności. Wpływ na to miała decyzja mieszkańców miasta, którzy bardzo cenili sobie opiekę domową. Na drodze kościelnej stowarzyszenie zatwierdził bp Henryk Förster w 1859 roku, pierwszym jego kuratorem został ks. Robert Urban (który jest też autorem konstytucji zatwierdzonych przez Leona XIII 26 stycznia 1887 roku), a za patronkę obrano św. Elżbietę Węgierską. Zgromadzenie miało wtedy 6 domów i kilkanaście szpitali. Ideą bł. Marii Merkert było także prowadzenie sierocińców, lekcji w szkołach elementarnych i kursów zawodowych dla młodzieży. Stąd też siostry zostały zobowiązane do zdobycia potrzebnych kwalifikacji i w tym celu uczestniczyły w szkoleniach⁴⁷.

Do Katowic elżbietanki przybyły w 1870 roku. Budowa szpitala rozpoczęła się w 1896 roku, a w roku następnym miało miejsce jego poświęcenie. W 1905 roku przy szpitalu powstał klasztor, a w 1925 roku został poświęcony nowicjat. W 1924 roku została utworzona prowincja katowicka. W 1931 roku rozbudowano szpital, a w 1938 roku została zaprojektowana nowa siedziba Kurii Prowincjalnej, do której siostry przenieśli się w roku następnym. W czasie drugiej wojny światowej rozwój zgromadzenia został przerwany, a po wojnie nastąpiła zmiana granic prowincji w celu dostosowania ich do granic państwowych. Wskutek działań władz państwowych doszło do utraty dwóch szpitali (Katowice, Komorowice), a w 1954 roku miało miejsce wysiedlenie sióstr do obo-

rzowie, SK 1988, 109-113; KAK 2007, 213.262.361-362; *Z życia Kościoła*, SK 2003, 246; J. KIEDOS, *Zakony i zgromadzenia*.

⁴⁷ M. SŁOWIŃSKI, *Dobroć uśmiechem Boga*, SK 1987, 87-96; J. PATER, *Zarys dziejów Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety*, „*Nasza Przeszłość*” 56 (1981), 45-83; M.G. CEBULA, *Błogosławiona Maria Merkert (1817 – 1872)*, Nysa 2007, 19-24; J. MANDZIUK, *Historia*, t. III, cz. II, 530-535.

zów pracy w Kobylinie, Gostyniu i Dębowej Łące. Od 1974 roku dom generalny zgromadzenia znajduje się w Rzymie. Po wojnie siostry podjęły również pracę w katechizacji, jako zakrystianki i organistki, nadal realizując ideał elżbietański zgodnie z nowymi Konstytucjami zatwierdzonymi przez Jana Pawła II w 1981 roku. Obecnie na Śląsku są trzy prowincje zakonne zgromadzenia (Katowice, Nysa, Wrocław), do których należy 1270 sióstr. W diecezji katowickiej siostry pracują w Kurii Metropolitalnej i Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym, prowadzą szpitale (Katowice, Katowice Murcki), Dom Pomocy Społecznej w Rudzie Śląskiej, noclegownię dla bezdomnych w Katowicach, świetlicę socjoterapeutyczną i przedszkola – w Rudzie Śląskiej Goduli i w Rudzie Śląskiej Orzegowie. W Tychach siostry prowadzą działalność charytatywną, a przy szpitalu w Katowicach są także siostry zajmujące się opieką domową nad chorymi⁴⁸.

Inaczej wygląda historia sióstr jadwizanek. Ich założycielem jest ks. Robert Spiske. Zgromadzenie powstało wskutek wyodrębnienia się ze Stowarzyszenia św. Jadwigi założonego w 1848 roku, a jego celem była pomoc ubogim i opieka nad dziećmi niechcianymi i porzuconymi. Stowarzyszenie zostało uznane przez papieża Piusa IX 7 listopada 1858 roku. Oficjalnie początkiem zgromadzenia jest dzień 14 czerwca 1859 roku, kiedy odbyły się obłóczyny pierwszych sióstr. Celem powstania zgromadzenia było: wychowanie i nauczanie dzieci i młodzieży, opieka nad dziećmi specjalnej troski, praca w ośrodkach wychowawczych i przedszkolach, służba ludziom biednym i chorym, praca w domach opieki społecznej i szpitalach i pomoc w duszpasterstwie. Pierwszy dom we Wrocławiu powstał w 1864 roku. On też stał się domem macierzystym dla innych placówek, które powstały w: Rościszowie (1859), Bardzie Śląskim (1860), Szczytnej (1861 – rok później siostry przeniosły się do Polanicy), Kłodzku (1864), Wiązowie (1865), Witoszowie (1868 – w 1873 roku siostry przeniosły się do Świdnicy) i Tworkowie (1870). Większość domów zostało zlikwidowanych wskutek Kulturkampfu (ocalał jedynie dom w Bardzie). Z tego też powodu siostry opuściły Wrocław i udały się do Czech. Powstał dom w Niezamyślicach, który w 1914 roku stał się siedzibą prowincji. Do Wrocławia

⁴⁸ M. SŁOWIŃSKI, *Dobroć*, 87-96; J. KRĘTOSZ, *Katowice*, EK t.8, 1229; *Z życia Kościoła*, SK 2009, 196; B. ŁOZIŃSKI, *Leksykon zakonów*, 192-193; J. PATER, *Zarys dziejów Zgromadzenia*; J. MANDZIUK, *Historia*, t. III, cz. II, 530-535; J. KIEDOS, *Zakony i zgromadzenia zakonne*, 306; KAK 2007, 357-359.

siostry powróciły w 1889 roku. Później zgromadzenie rozwijało się, co przyczyniło się do otwierania nowych placówek⁴⁹.

Dnia 20 grudnia 1886 roku siostry rozpoczęły działalność w Bogucicach. Ich zadaniem była opieka nad domem sierot ufundowanym przez ks. Leopolda Markiefkę. Dom ten stał się siedzibą prowincji katowickiej (nastąpiło to miejsce 3 lipca 1924 roku). Nowa prowincja objęła swoim zasięgiem domy należące do polskiej części Górnego Śląska. Rok później przy Domu Prowincjalnym został erygowany nowicjat. W 1899 roku powstał dom w Załężu. Następne domy powstały w: Dąbrówce Małej (1917), Janowie (1918), Pielgrzymowicach (1925, dom wypoczynkowy dla sióstr) i Kokoszycach (1928, przy domu rekolekcyjnym). Przez jakiś czas siostry pracowały w Katowicach w schronisku im. Mielęckiego i w Brzezinach Śląskich. Dalszy rozwój zgromadzenia przyczynił się do powstania nowych prowincji w Czechach, Danii (1928) i Niemczech (3 maja 1948). Konstytucje zgromadzenia zostały zatwierdzone w 1938 roku. W czasie wojny siostry zostały zmuszone do opuszczenia domu w Bogucicach. Po wojnie siostry kontynuowały działalność w dwóch prowincjach (Wrocław, Katowice), do których należy 250 sióstr. Na terenie archidiecezji katowickiej siostry mają 7 domów, przy których prowadzą ośrodki wychowawcze (Katowice Bogucice, Katowice Dąbrówka Mała), przedszkola (Katowice Bogucice), domy pomocy społecznej (Pielgrzymowice). Pracują także w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznicznym w Katowicach Załężu, Kurii Metropolitalnej, Archidiecezjalnym Domu Rekolekcyjnym w Wodzisławiu Śląskim Kokoszycach i przy parafiach. W Przyszowicach od 1936 roku prowadzą również piekarnię wypiekającą hostie⁵⁰.

Na terenie archidiecezji swoje klasztory mają również zakony klauzurowe. W kalendarzu „Z tej ziemi” dotychczas został opisany jedynie

⁴⁹ H. MARKWICA, *Jubileusz Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi*, SK 1985, 120-128; J. SWASTEK, *Ks. Robert Spiske i założone przez niego Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi*, w: *Kościół w Polsce*, t. I, 91-105; J. MANDZIUK, *Historia*, t. III, cz. II, 535-541; J. KIEDOS, *Zakony i zgromadzenia zakonne*, 309-310; J. SCHWETER, *Historia Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi*, Wrocław 1998, 35, 43-49, 61-68, 89-133, 158-175, 179-186, 205-211, 264, 269-277, 541.

⁵⁰ H. MARKWICA, *Jubileusz*; J. KRĘTOSZ, *75 lat katowickiej prowincji sióstr św. Jadwigi (1924 – 1999)*, Katowice 1999; J. SWASTEK, *Ks. Robert Spiske*, 91-105; J. KIEDOS, *Zakony i zgromadzenia zakonne*, 309-310; J. SCHWETER, *Historia*, 322, 345-353, 408-411, 456, 459-462, 539, 542-546; K. DOMAGAŁA, *Fundacja opiekuńczo-wychowawcza im. ks. Leopolda Markiefki w Bogucicach na Górnym Śląsku (1858 – 1990)*, w: *Parafia Bogucicka*, 207-219; KAK 2007, 359-360.

klasztor sióstr karmelitanek bosych, który znajduje się w Katowicach na terenie parafii św. Apostołów Piotra i Pawła. Decyzja o jego budowie zapadła w 1983 roku. Budowniczym klasztoru został ks. Florian Ludziarczyk. Pierwotnie w tym miejscu miał powstać dom księży profesorów, jednak koncepcja została zmieniona. Na terenie diecezji znajdował się bowiem tylko jeden klasztor kontemplacyjny. Nowy klasztor poświęcił biskup Damian Zimoń 16 października 1989 roku. Tego samego dnia wprowadziły się siostry przybyłe z Wrocławia i nastąpiło zamknięcie klauzury papieskiej. W dniu 25 lipca 1991 roku biskup katowicki poświęcił kaplicę Matki Bożej Matki Kościoła. Obecnie w klasztorze mieszka 15 sióstr⁵¹.

Zakończenie

Celem niniejszego artykułu było zaprezentowanie dziejów diecezji katowickiej na łamach Śląskiego Kalendarza Katolickiego „Z tej ziemi”. Materiał poświęcony dziejom diecezji w prezentowanym periodyku jest bardzo szeroki i obejmuje wiele zagadnień.

W sposób szczególny w omawianym roczniku można znaleźć wiele materiału dotyczącego wprost dziejom diecezji katowickiej i ważniejszym wydarzeniom z jej życia. Do nich należy zaliczyć wygnanie biskupów z diecezji katowickiej, Synod Diecezjalny. Materiał dotyczący Synodu jest szczególnie ważny w kontekście II Synodu Archidiecezji Katowickiej zwołanego przez arcybiskupa Wiktora Skworca w 2012 roku.

Niniejszy artykuł porusza tematykę związaną z dziejami diecezji katowickiej. Jest to tylko pewien wycinek dziejów omawianej diecezji, który nie pretenduje do ukazania całościowego tychże dziejów z powodu przestrzegania norm wydawniczych. Jest to pewien przyczy-

⁵¹ R. ZWOŹNIAKOWA, *Siostry za kratami. O śląskich karmelitankach*, SK 1991, 65-66; J. KRĘTOSZ, *Katowice*; W. SKWORC, *Zarys historii budownictwa sakralnego w diecezji katowickiej w latach 1930 – 1990*, ŚSHT 27/28 (1994/1995), 108.112; J. KIEDOS, *Zakony i zgromadzenia zakonne*, 314-315; *Ciągle tonę*, 166-167; KAK 2005, t. II, 268-269; KAK 2007, 360; C. GIL, *Karmelitanki Bose w Polsce*, Kraków 2011, 159. Oprócz karmelitanek bosych na terenie archidiecezji swój dom zakonny mają siostry wizytki, które przybyły z Wilna po II wojnie światowej. Bp Adamski przekazał siostrze kościół ewangelicki w Siemianowicach Śląskich, gdzie przebywały do 2000 roku. Abp Damian Zimoń zwrócił kościół pierwotnym właścicielom, a siostry zostały przeniesione do Rybnika, gdzie na cel klasztoru został zaadaptowany budynek dawnego probostwa. Mieszkają tam do dnia dzisiejszego (*Ciągle tonę*, 166-167; http://encyklo.pl/index.php5?title=Wizytki_-Siemianowice_%C5%9A1.%C4%85skie [14.06.2014]; http://encyklo.pl/index.php5?title=Wizytki_-_Rybnik [14.06.2014]).

nek, który może przyczynić się do rozwoju dalszych badań związanych z dziejami diecezji katowickiej i społeczności Górnego Śląska.

The History of Katowice Diocese
in the Papers of Silesian Catholic Calendar:
„From This Land”
Summary

Calendar “From the Earth” is a periodical appearing since 1984 to the present day. It is published by “Saint Jack’s Bookstore”. One of its aims, i.a., is the presentation of the history of the Diocese of Katowice in a very broad context. So far many articles on this subject taking into account the situation of the Church in this area have appeared. Therefore, the calendar presents the history of the various institutions Summary: Calendar “From the Earth” is a periodical appearing since 1984 to the present day. It is published by “Saint Jack’s Bookstore”. One of its aims, i.a., is the presentation of the history of the Diocese of Katowice in a very broad context. So far many articles on this subject taking into account the situation of the Church in this area have appeared. Therefore, the calendar presents the history of the various institutions crucial to/influential for the functioning of the diocese, such as the Metropolitan Curia, Higher Silesian Theological Seminary leading charity (Caritas Archdiocese of Katowice), as well as publishing and media (Sunday Visitor, Bookstore St. Hyacinth). Besides, it presents important events in the life of the diocese such as the exile of the bishops from the Diocese or Diocesan Synod. There are also some examples to show activity of religious congregations in the diocese of Katowice for the functioning of the diocese, such as the Metropolitan Curia, Higher Silesian Theological Seminary leading charity (Caritas Archdiocese of Katowice), as well as publishing and media (Sunday Visitor, Bookstore St. Hyacinth) . Besides, it presents important events in the life of the diocese such as the exile of the bishops from the Diocese or Diocesan Synod. There are also some examples to show activity of religious congregations in the diocese of Katowice

Słowa kluczowe: Historia Kościoła, Górny Śląsk, prasoznawstwo, diecezja katowicka, kalendarze.

Keywords: History of the Church, Upper Silesia, Press Studies, Diocese of Katowice, calendars.